

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 10, Issue 3, September 2022, p. 64-79

Received	Reviewed	Published	Doi Number
27.05.2022	29.07.2022	30.09.2022	10.29228/ijlet.62662

An Alternative Model Suggestion in Teaching Turkish as a Foreign Language: Neuro-linguistic Programming (NLP)

Fahri TEMİZYÜREK¹ & Yasin KANAL²

ABSTRACT

Language is the key to communication. It is an important tool for people to know, understand and agree with each other. Learning a foreign language is the key to international communication. Today, learning a foreign language is a necessary and inevitable action in a developing world in every field and sense. Turkish is a language that has recently gained importance in terms of being taught and learnt as a foreign language. Political, social, cultural and military enterprises in the peripheral regions of Turkey have affected the learning situation and position of Turkish. The increase in the number of language learners who want to learn a foreign language in the world and the individual differences of the foreign language learners all over the world have paved the way for the emergence of various language teaching models, methods and techniques that will facilitate the learning of target languages and accelerate this process significantly. NLP emerges as an approach that contributes to this process. NLP is a communication-oriented psychological model that examines how people achieve success and explores how success can be learned and applied. In this study based on literature review, it has been determined that there is no NLP-supported teaching in teaching Turkish as a foreign language. The aim of this study is to introduce the NLP model, to make suggestions and to give information about why NLP techniques were used in foreign language teaching, what the role and functions of NLP were in the studies.

Key Words: Language, Turkish as a Foreign Language, NLP (Neuro-linguistic Programming).

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Alternatif Bir Model Önerisi: Neuro-linguistic Programming (NLP)

ÖZET

Dil, iletişimin anahtarıdır. İnsanların birbirlerini tanımalarında, anlamalarında ve birbirleriyle anlaşmalarında önemli bir araçtır. Milletlerarası iletişimin anahtarını da yabancı dil öğrenmek oluşturmaktadır. Günümüzde yabancı dil öğrenmek, her alanda ve anlamda gelişen bir dünya içerisinde gerekli ve kaçınılmaz bir eylemdir. Türkçe, son zamanlarda yabancı dil olarak öğretimi ve öğrenimi açısından önem kazanan bir dildir. Türkiye'nin çevre bölgelerinde beliren politik, sosyal, kültürel ve askeri girişimler Türkçenin öğrenilme durumunu etkilemiştir. Dünya üzerinde yabancı dil öğrenmek isteyen dil öğrencilerinin sayısının artması ve bu öğrencilerin bireysel farklılıklara sahip olması, hedef dillerin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve bu süreci anlamlı düzeyde hızlandıracak çeşitli dil öğretim modellerinin, yöntemlerinin ve tekniklerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. NLP, bu sürece katkı sağlayan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. NLP, insanların başarıya ulaşma yöntemlerini inceleyen ve başarının, öğrenilebilir ve uygulanabilir olmasını araştıran iletişim odaklı bir psikolojik modeldir. Alanyazın taramasına dayalı yapılan bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde NLP destekli bir öğretimin yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, NLP modelini tanıtmak, yabancı dil öğretiminde NLP tekniklerinin neden kullanıldığı, yapılan çalışmalarda NLP'nin rolünün ve işlevlerinin ne olduğu hakkında bilgi vermek ve önerilerde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Yabancı Dil Olarak Türkçe, NLP (Neuro-linguistic Programming).

¹ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, fahri@gazi.edu.tr, 0000-0002-0497-1045.

² Öğretmen, MEB, yasinkana@gmail.com, 0000-0002-3848-0092.

Giriş

Dünya üzerinde ortaya çıkan değişimler ve gelişmeler, milletlerin birbirlerini tanımalarına imkân tanımıştır. Bu durum, dillerin öğrenilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Dünya üzerindeki konuşucuları açısından önemli bir yere sahip olan Türkçeye olan ilgi geçmişten günümüze kadar artarak devam etmektedir. Türkçe, yüzyıllar boyunca, ilişki içerisinde bulunduğu toplumlar tarafından öğrenilmeye çalışılmıştır (Biçer, 2017). Günümüzde ise Türkiye'nin uluslararası konumunun ve gücünün artması; Türkiye'yi, Türk milletini ve Türk kültürünü tanımayı, Türklerle etkili iletişim kurmayı gerekli hale getirmiştir. Neticesinde, yurt içinde ve yurt dışında Türkçe öğrenmek isteyen bireylerin sayısında önemli bir artış olduğu görülmektedir (İşcan, 2012). Bu duruma katkı sağlayan diğer unsurlara, Türkiye'nin gerek bölgesinde gerek çevre bölgelerde izlediği siyasi, askeri ve ekonomik politikalar eklenebilir. Türkiye'nin kültürel anlamda sahip olduğu zenginlikler de Türkiye'ye ve Türkçeye olan ilgiyi artıran diğer belirleyici etmenler olarak göze çarpmaktadır (Temizyürek, Çangal ve Yörüsün, 2015).

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenmek isteyen bireylerin arasında yaş grupları, kültürel özellikleri ve dil öğrenme amaçları farklı olan dil öğrencileri yer almaktadır (Şengül, 2012). Esasen, yabancı dil öğrenmek isteyen bireylerin farklı özelliklere sahip olması dil öğretiminde farklı modellerin, yaklaşımların, yöntemlerin ve tekniklerin ortaya çıkmasına katkı sağlamış ve öğretimde etkililiği ve verimliliği araştırılmıştır. Bu açıdan ele alındığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde tercih edilen yöntemler ve tekniklerin çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Yine de bu alan, güncel ve yeni yöntemlerin, tekniklerin ve modellerin kullanılmasına ihtiyaç duymaktadır. NLP (Neuro-linguistic Programming), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında bu yeni ve farklı model algısını tamamlayacak bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireysel farklılıkları önemseyen ve iletişimin yanında yabancı dil öğretimine yeni bir soluk getiren NLP, yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılmamıştır. Bu araştırma, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde NLP modeline neden yer verilmesi gerektiğini incelemiştir.

NLP (Neuro-linguistic Programming)

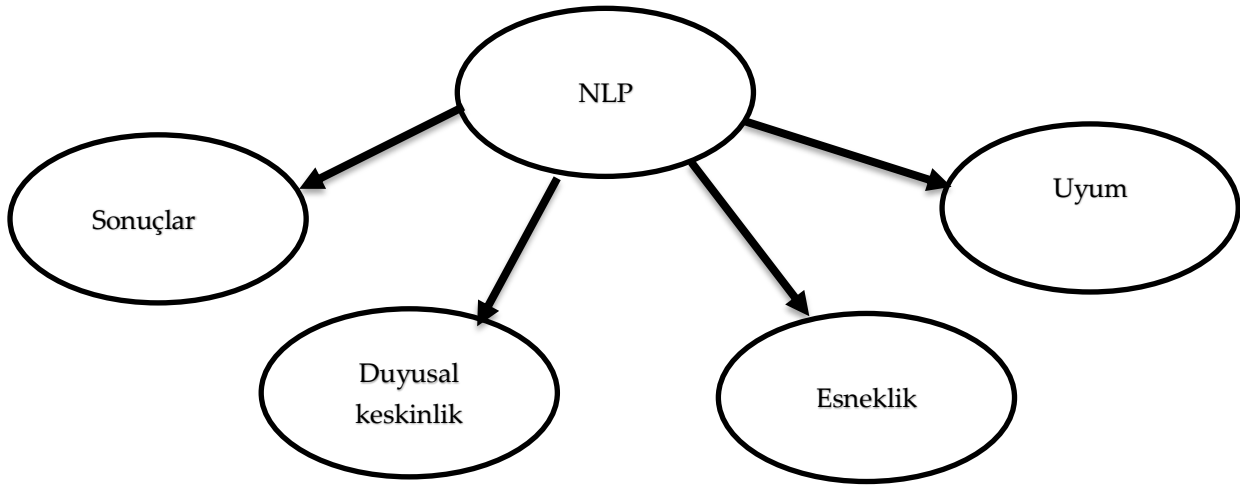
NLP, 1970'li yılların başında psikoloji eğitimi alan Richard Bandler ve dil bilimci John Grinder'in önemli becerilere sahip kişileri mükemmel kılan özelliklerin neler olduğunu araştırmalarıyla ortaya çıkmıştır. Yapılan bu araştırmanın amacı, mükemmelliğe nasıl ulaşıldığını bulmak ve bu kavramı öğrenilebilir ya da uygulanabilir hale getirmektir (Tokgözlü, 2009). Baş harflerini oluşturan N (Neuro), algıları ve duyuları harekete geçiren sinir sistemini; L (Linguistic), hayatımızı şekillendiren ve yansıtan hem sözlü hem de sözsüz dil sistemini ve P (Programming) ise düşünme, konuşma ve harekete geçme sistemini tarif eden bir modeldir. NLP, kısacası, bireylerin, hayatlarında istedik sonuçlara ulaşabilmeleri için beyinlerini daha üretken bir biçimde kullanabilecekleri bir yöntemdir (Revell ve Norman, 1997; Bandler ve Grindler, 1975; Churches ve Terry, 2007; Hall ve Belnap, 1999).

Bir diğer manada, NLP; bir insanın, doğru, etkili ve saygılı iletişim kurabilmesine yardımcı olan bir dizi inanç, beceri ve davranış özellikleri olarak tanımlanmaktadır (Baker ve Rinvolucru 2005). NLP, ilerleme ya da gelişim gösterme odaklı bir yaklaşımdır. Kişisel değişim ya da gelişim konusunda belirli standartları olan bir model olarak göze çarpmaktadır (Sajna Beevi, Abilasha ve Ilankumaran, 2019). Bu açıdan bakıldığında NLP, yöneticilik ve kişisel gelişim konularında da insanların amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için iletişim araçları, iletişimsel yaklaşımlar ve teknikler sunmaktadır (Lazarus,

2010). Casale (2012) NLP'yi, psikolojik tekniklere sahip bir okul olarak görmektedir. Bu okul ister bilinçli ister bilinçdışı olsun iletişimin etkili bir şekilde kurulmasını amaçlamaktadır. Hedayat, Raissi ve Asl (2020) NLP'nin iletişim rolünü eğitime aktarmış ve eğitimde tanımlamıştır. Bu tanıma göre, NLP, öğrencilerle daha iyi bir iletişim kurabilme, eğitim öğretim ortamını güçlendirme, daha yüksek bir akademik başarı için destekleyici ve etkili bir etkileşim sunma konularında dil öğreticilerine yardımcı olmaktadır.

NLP'nin İlkeleri

NLP'ye dayanak olan dört temel ilke vardır. Bu ilkeler, NLP modelinin kalbi olarak tanımlanabilir. Bir öğretici, başarıya ulaşmak için NLP modeline derslerinde doğru bir şekilde yer vermek istiyorsa bu dört temel ilkeye odaklanmalıdır (O'Connor ve McDermott, 1996; Revell ve Norman, 1997).

Şekil 1. Revell ve Norman (1997) tarafından belirlenen temel ilkeler

1. *Sonuçlar*: Amaçlar ya da sonlar olarak yorumlanabilir. NLP'ye göre bir insanın ne istediğini bilmesi, onu başarıya götürecektir ilk adımdır. Bu ilke, "ne istediğini bil" ilkesi olarak da açıklanabilir.
2. *Uyum*: Etkili iletişim, önemli bir unsurdur. Uyum ilkesini gerçekleştirmek, iletişimde benzerliklere daha fazla yer verilmesine bağlıdır. Bu ilke, "kendinle ve başkalarıyla uyum kur" ilkesi olarak da ifade edilebilir.
3. *Duyusal keskinlik*: İnsanların, iletişime nasıl geçtiğini fark etmektir. Bir iletişimin bilinçli ya da sözlü olup olmadığını izlemektir. Bu ilke, "duyularını kullan, bak, dinle ve ne olduğunu hisset" ilkesi olarak da ifade edilebilir.
4. *Esneklik*: Yapıyor olduklarımız işe yaramadığında bunu farklı bir şekilde yapmaya odaklanmaktır; çünkü insan, bir dizi farklı becerilere sahiptir. Bu ilke, "istediğini elde edene kadar yaptığını değiştirmeye devam et" ilkesi olarak ifade edilebilir (Revell ve Norman, 1997).

NLP'nin Varsayımları

NLP, her bilim ve sanat dalı gibi kendi alanını sistemli hale getiren, kendi alanının daha iyi öğrenilmesini sağlayan ve farklı alanlarda uygulanabilir olmasını kolaylaştıran ilkelere ve varsayımlara sahiptir (Doğan, 2013). NLP'nin kurucuları Richard Bandler ve John Grindler, NLP sistemini, disiplinini ve teorisini oluştururken varsayım kavramını kullanmıştır (Bavister ve Vickers, 2004; Tosey ve Mathison, 2010). Varsayımların temelinde, insan ve insanın mükemmelliği yer almaktadır.

Varsayımların oluşma sürecine katkı sağlayan diğer temel kavramlar; insanların düşünceleri, duyguları, eylemleri ve bunların ortaya çıkardığı sonuçlar olmuştur. Beynin çalışma ilkeleri, NLP varsayımlarına kaynak olmuştur. Bu yüzden, NLP, beynin nasıl çalıştığını, insanların eyleme ve etkileşime nasıl geçtiğini açıklayan varsayımlara dayalı bir model olarak tanımlanmaktadır (Revell ve Norman, 1997)

- *Zihin ve beyin, birbirleriyle bağlantılıdır:* Zihin ve beyin, birbirlerini etkiler.
- *Harita, sahanın kendisi değildir:* İnsanların dünyayı ve gerçeği anlama yöntemleri farklıdır.
- *Başarısızlık yoktur, geri dönüt vardır:* Başarısızlık, başarı için bir adımdır.
- *Harita, alanı oluşturur:* Düşünme gücü, her şeyi etkileyebilir ve değiştirebilir. Bireyler, düşündüğü her ne varsa yaşayabilir.
- *İhtiyaç duyduğumuz kaynaklar, bizde saklıdır:* Bireyler, kendi güçlü ve zayıf yanlarını bilerek gücünü bulabilir.
- *İletişim, sözlü ve sözsüz olabilir:* İletişim, sadece kelimelerle değil, aynı zamanda, vücut diliyle de gerçekleşebilir.
- *İletişim, bilinçli ya da bilinçsiz olabilir:* İletişim, kelimelerle ve vücut diliyle bilinçli ve bilinçsiz zihni yansıtmaktadır.
- *Tüm davranışların altında iyi niyet yatmaktadır:* Olumlu yönler bulmak, insanları rahatlatacak ve onları motive edecektir.
- *İletişimin anlamı, aldığım tepkidir:* Bireylerin yapmış olduğu her şey ve göstermiş olduğu davranış biçimleri, hayatın belli bir döneminde karşılıklarına gelecektir. Bu yüzden insanlar, eylemlerinin sorumluluğunu almalı ve buna göre davranmalıdır.

NLP'de Stratejiler ve Teknikler

NLP, hayat içerisinde karşımıza çıkan ya da çıkacak olan zihinsel zorlukların üstesinden gelecek beceriler, teknikler ve stratejiler sunmaktadır; fakat özünde kuramdan daha çok bir modeldir. Bu model, beynin işlevini fark etmeleri konusunda insanlara ilham kaynağı olmaktadır ve beyni, ulaşılması gereken belirli bir hedefe doğru hazırlamaktadır. Bunu başarmak için de birçok kavramsal düşüncelere ve tekniklere yer vermektedir. Bu teknikler sayesinde birey, içsel öğrenme süreçlerini geliştirmektedir (Sajna Beevi, Abilasha ve Ilankumaran, 2019).

Uyum inşa etme: NLP'nin en önemli ve en ulaşılabilir stratejilerinden biridir. Güçlü bir iletişim için uyum sağlamak önemlidir. Yüz, duruş ve vücut hareketleri gibi teknikler uyum kavramı içerisinde yer almaktadır. Bu teknikleri kullanan öğretmenler, iletişimde önemli bir gelişim göstermektedirler. Olumlu bir öğrenme ortamı oluşturduğundan, öğretmenlerin öğrenciler ile uyum içerisinde olması gerekmektedir. Bu şekilde, öğrencilerin kaygısı azalacak, dil öğrenme konusundaki önemli engellerden biri ortadan kalkacaktır (O'Connor ve McDermott, 1996; Revell ve Norman, 1997; Lashkarian ve Sayadian, 2015).

Modelleme: NLP'nin çıkış noktası, başarılı insanların davranışlarını modellemek olmuştur. NLP uzmanları ve uygulayıcıları, başarıyı elde etmek için başarılı insanların davranış kalıplarına vurgu yapmıştır. Modelleme, yabancı dil öğreniminde önemli bir araçtır. İyi bir dil konuşucusunu

modellemek, o dili öğrenmede ve konuşmada etkili bir tekniktir (O'Connor, 2001; Alder, 2005; Ready ve Burton, 2008).

Meta Model: İnançların ve düşüncelerin sınırlandırılmasına neden olan göstergelerin tespit edilmesini sağlar. Meta modellemede iletişim için tasarlanan sorular ve dil kalıpları (Tosey ve Mathison, 2010), öğrenme konusunda yaşanan sınırlandırıcı öğeleri ortaya çıkarmakta, belirsizliğe sebep olan dil kalıplarını tanımlamayı ve sorular vasıtasıyla bu dil kalıplarını yeniden oluşturmayı amaçlamaktadır. (Sajna Beevi, Abilasha ve Ilankumaran, 2019; Zamfir, 2009). Meta modellemeye göre iletişime engel olan üç temel öge vardır: genellemeler, çarpıtmalar ve silmeler. Bandler ve Grinder'a (1975) göre genelleme, bir deneyimden yola çıkarak diğer deneyimlere yönelik genellemeler ve sınıflandırmalar yapmaktadır. Bireyin kendi şemasındaki öge ya da parçaların başlangıçtaki tecrübelerden ayrılarak tecrübenin bütün bir kategoriyi temsil etmesidir. Çarpıtma, sahip olduğumuz deneyimlerin bazı taraflarına daha fazla önem vermektir. Duyusal girdiler ile ilgili deneyimlerimizde değişiklikler yapılmasına imkân tanımaktadır. Silme ise sahip olduğumuz bu deneyimlerden istenilmeyen kısımlarını dışarıda bırakmaktır.

Çapalama: Bu teknik, beyni ya da duyguyu olumlu bir çerçeve içerisinde şekillendirmeye yardımcı olmaktadır. Çevredeki durumlar, insanların davranışlarını ve duygularını etkilemektedir. Bundan dolayı çapalamanın, duyguların olumlu hatırlanmasında destekleyici rolü vardır. Çapalar, genellikle, jest mimikler, vücut hareketleri ya da kelimelerdir. Kararsız, gergin ve üzgün bir dil öğrencisi, bu çapaları kullanarak kendisini daha rahat ve güvenli bir durum içerisine çekebilir (Keezhatta, 2019; Sajna Beevi, Abilasha ve Ilankumaran, 2019).

Çerçeveleme: Zihinleri değiştirerek iletişimin anlamını değiştirmek, farklı bir bağlam ya da çerçeve eklemek anlamına gelmektedir. Anlamdaki değişim, kişinin davranışsal tepkilerinde değişime yol açacaktır. Bu teknik, deneyimlerin sınıf içerisine aktarılmasına, deneyimler vasıtasıyla öğrencilerin somut örneklerle karşılaşmasına ve öğrencilerin farklı öğrenme fırsatlarından yararlanmasına vurgu yapmaktadır (Lashkarian ve Sayadian, 2015; Sajna Beevi, Abilasha ve Ilankumaran, 2019).

Silip süpürme modeli: Bu ilke, görselleştirme tekniklerinden biridir. Teknik, olumsuz durumların olumlu duygularla ilişkilendirilmesine yardımcı olmaktadır. Genel anlamda dil öğrencileri konuşma konusunda gergindir. İnsanlar, bu tekniği kullanarak kaygı, stres, korku gibi duyguları olumlu duygulara ya da durumlara dönüştürebilir. Bu duyguların güven ve öz saygı gibi duygulara devşirilmesine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda, beyni yeni bir yön bulmaya teşvik eden, bu süreci programlayan çok üretken bir modeldir (Bandler, Andreas ve Andreas, 1985).

Geleceğe adımlama: Bu teknik, gelecekte var olacak bir şeyi hayal etme ya da zihinde canlandırmadır. Teknik, zihinde canlandırma yoluyla gelecekteki bir durumun olumlu bir şekilde yaşanmasına yardımcı olacaktır. Zihinde canlandırılan yaşantıya, gelecekteki bir durumun modeli olarak bakılır. Tekniğin sağlayacağı bir diğer yarar, insanı etkileyen ya da onu olumsuz duruma sevk eden durumların fark edilmesini sağlamaktır (O'Connor, 2001; O'Connor ve Seymour, 2002).

Görselleştirme: Davranışlarda önemli değişimler bulmamıza yardımcı olan önemli NLP tekniklerinden biridir. Beyni ve vücudu sakinleştirerek kaygıyı düzenleyen, panik atakları yöneten güçlü bir araçtır. Görselleştirme, genel anlamda bilinçli zihinsel oluşum ya da temsil sistemlerini bilinçli bir şekilde harekete geçirme anlamına gelmektedir (Sajna Beevi, Abilasha ve Ilankumaran, 2019).

NLP'de Dil ve Temsil Sistemleri

NLP teknikleri ve stratejileri, öğretim ve öğrenim sürecini etkili ve amaç odaklı hale getirerek eğitim sistemini güçlendirmektedir. Uygun yaklaşımlardan ve tekniklerden yararlanarak dil öğreticileri; dil edinimi, öz güven, öz saygı, vücut dili, sağaltım ve kişisel gelişim gibi konularda çalışabilmektedir. Bu teknikler, öğrencileri güdülemede ve öğrencilerin hedef dili öğrenirken karşılaştığı sorunları çözmede yardımcı olacaktır (Shabeena ve Bhanu, 2022). Bu açıdan ele alındığında, NLP, dil eğitiminin verimliliğini artırma konusunda yararlanılan kaynaklardan biri olarak gösterilebilir. Dil öğrenimi ve öğretimindeki performansı artırmak, sınıf içi iletişimi geliştirmek, öğrenci davranışlarını ve motivasyonlarını olumlu anlamda etkilemek, öz güven duygusunu artırmak, öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağlamak ve hayata karşı tutumlarını değiştirmek NLP'nin varsayımları arasında gösterilmektedir (Thornbury, 2001). NLP, öğrencilerin mükemmel performans göstermelerine katkı sağlamak için ikinci dil ve yabancı dil eğitiminde uygulanan tamamlayıcı bir araç olarak düşünülmektedir (Siddiqui, 2018).

Dil öğretiminde yararlanılma sıklığına ve düzeyine göre öğrenci performansını etkileyen ve dışarıdan gelen her türlü bilginin birey tarafından içselleştirilmesini sağlayan araçlara duyu denilmektedir. Rinvoluceri (1997) ve Revell ve Norman'a (1997) göre, NLP'de her insanın bu bilgiyi işleme ve saklama süreçleri farklıdır. Temsil sistemleri olarak ifade edilen bu anlayışta, insanların; dünyayı, duyularıyla nasıl algıladığı ve deneyimlediği ilgisi hâkimdir. Görsel, işitsel, kinestetik, tat ve koku temsil sistemlerini oluşturan duylardır. Öğretmenin görevi, öğrenme ortamında bu duyların her birine yer vermektir. Öğretmen, temel dil becerilerini bir bütün halinde öğretecek öğrenme ortamları oluşturmalıdır (Drinovac Topalović ve Vujasinović, 2019). Nöro-linguistik programlamanın temelinde nöroloji ve iletişim yatmaktadır. Bu model, dil öğreticileri tarafından hesaba katılması gereken farklı öğrenme stillerine ve algısal tercihlere vurgu yapmaktadır. Bundan dolayı, dil öğrenme sürecindeki öğrenciler, temsil sistemleri olarak nitelendirilen bu beş duyu organını kullanmalıdır (Hedayat, Raissi ve Asl, 2020).

NLP, sadece bir dil öğretim yöntemi değildir, aynı zamanda insanda var olan entelektüel ve psikolojik güce bütüncül bir yaklaşımdır (Baker ve Rinvoluceri, 2005). NLP uygulayıcıları, dil öğreticilerin, NLP ilkelerini uygulamaları ve benimsemeleri neticesinde daha etkili bir öğretmen rolüne sahip olacaklarını düşünmektedir. NLP'nin dayandığı ilkelerin ya da varsayımların, tamamıyla doğru ve gerçek olduğu mantığıyla benimsenmesine gerek yoktur; ancak öğretimde ya da yaşamda farklı bir dünya oluşturabilme potansiyeline sahip olması açısından dikkate alınmalıdır (Revell ve Norman, 1997).

NLP modelinin bir dizi insancıl ilkelere dayanması, birçok dil öğreticisinin ilgisini çekmiştir (Revell ve Norman, 1997). Bireyi merkeze alan eğitim ortamlarının varlığı, NLP'nin uygulanabilirliğine zemin hazırlamaktadır. Millrood (2004) bu konuda NLP modelinin derslerde işe yaradığını, derslerde NLP tekniklerini kullanma konusunda farkındalık oluşturulması halinde öğrencilerin başarıya ulaşmasında önemli bir yardımcı unsur olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde, Thornbury (2001) NLP'nin sınıf içinde kullanılmasının, öğrenciler için özgür bir ortam oluşturacağını düşünmektedir. Öğrenciler, stres duygusundan kurtulacak, stresin olmadığı bir ortamda daha iyi bir öğrenme fırsatı yakalayacaktır.

Dil Öğretiminde NLP Teknikleri

NLP, kişisel gelişim konusunda hızla ilerleyen bir alan olarak dikkat çekmektedir. NLP modelinde dil becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacak stratejiler mevcuttur. Bu model, yeni ve yeterince keşfedilmemiş olmasına rağmen bazı NLP ilkelerinin ve tekniklerinin yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanıldığı bilinmektedir. NLP ilkelerinden çapalama, modelleme, çerçeveleme, meta-modelleme, gözlemlene (kalibrasyon), göz erişim ipuçları ve metaforlar, İngiliz dili öğreticilerinin sınıflarında kullandığı en etkili NLP teknikleridir (Mohsin, 2011).

NLP, dil eğitiminin verimliliğini artırmak için kullanılan önemli kaynaklardan biri olarak düşünülmektedir (Hardingham, 1998). NLP, dil öğretiminde ve öğreniminde, mükemmelliğe ulaşmaya yardımcı olan, sınıf içi iletişimi geliştiren, öğrenci motivasyonunu ve öz güveni artıran, öğrencilerin kişisel gelişimini kolaylaştıran ve onların hayata karşı bakış açılarında farklılıklar oluşturan bir model olduğu ifade edilmiştir (Thornbury, 2001). Richards ve Rodgers (2001) NLP'yi ikinci dil öğretiminde tamamlayıcı bir teknik olduğunu belirtmiştir. Millrood (2004) ise bu modelden, öğrenci performansının mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olan yapı şeklinde bahsetmiştir. O'Connor ve Lages (2004) NLP modelini, son derece etkili bir motive edici güç olarak tanımlamıştır.

Çapalama: Gördüğümüz, duyduğumuz, hissettiğimiz ile duygu durumlarımız arasında bir ilişki kuran NLP tekniklerinden biridir. Duyusal deneyimler, çapaların kaynağıdır. Bu teknik, herhangi bir sembolün bir uyarıcı hâline gelmesi, belirli bir tepkiyi tekrar tekrar oluşturması anlamına gelmektedir. Örümcek gören bir insanın, örümceğe karşı oluşturduğu fobi tepkisi çapalara örnek olarak gösterilebilir. Bu yüzden çapalar, öğrencilerin dil ile olan bağlantılarında çoklu duygu kavramına neden önem verilmesi gerektiğini açıklayan sebeplerden biri olarak görülebilir. (Lashkarian ve Sayadian, 2015; O'Connor, 2001; Rayati, 2021; Revell ve Norman, 1997).

Modelleme: Başarı modellenerek başkalarına öğretilir. Bu anlayış, amaçlarına ulaşabilmeleri için insanların neler yapmaları gerektiğine yönelik bir ön koşul ve modellemedir. Burada modellemek kavramından bahsedilmesinin nedeni, başarılı insanı tümüyle kopyalamak ya da tamamıyla ona benzemek değildir. Amaç, başarıya nasıl ulaşacağı konusunda fikir sahibi olmak ve başarıya giden yolu, süreci ya da yöntemi modellemektir (O'Connor, 2001). Alder (2005) NLP ile başarılı olmuş kişilerin becerilerinin modellenebileceğini, başarılı olmak isteyen insanlar tarafından kullanılabileceğini belirtmiştir.

Çerçeveleme: Öğretmenin, kişisel deneyimlerini ilişkilendirerek kullandığı ve bu hâliyle öğrenciler için soyut kalan bir kavramın somut hale getirildiği bir tekniktir. Bu teknik, öğrencilerin kendilerini ve hedef dili algılama düzeylerini değiştirebilme potansiyeline sahiptir ve bu açıdan bakıldığında da güçlü bir güdüsel bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çerçeveleme, aynı zamanda sınıf içinde kullanılması için yapay metinler oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Böylelikle, materyal desteğine gerek duymadan öğrencilere önemli oranda öğrenme fırsatları sunacaktır (Lashkarian ve Sayadian, 2015).

Meta modelleme: İnsanların derin yapılarını keşfetmelerini sağlayan, ilk tecrübeleriyle yeniden ilişki kurmasıyla kendi dünyalarına yönelik model algılarını zenginleştiren bir araçtır (Dilts ve Delozier, 2000).

Kalibrasyon: Bir insanın davranışlarına bakarak durumundaki değişimlere dikkat kesilmek için duyusal keskinlik ilkesinden yararlanma sürecidir. Bu davranışlara; o kişinin nefes alma şekli, ses tonu ya da sesi, ten rengi, kas hareketi, duruşu ve mimikleri de dâhildir (O'Connor ve Seymour, 2002; Revell ve Norman, 1999).

Göz erişim ipuçları: Bir insanın göz hareketlerine bakarak onun düşünme süreçlerini tanımlamaktır. Temsil sistemleri, insanların gözlerini kullanma durumunu belirleyen önemli bir unsurdur. Görsel zekâ türünü kullanan bir kişi düşünme esnasında yukarıya doğru bakarken, işitsel zekâ türünü kullanan bir kişi yana doğru bakmaktadır (O'Connor, 2001; Gün, 2001; Hoobyar vd., 2013; Knight, 2002).

Metaforlar ya da Mecazlar: Hikâyeler, karşılaştırmalar, deyimler ve benzetmelerden oluşmaktadır (O'Connor, 2001; O'Connor ve Seymour, 2002; Alder ve Heather, 1999). Metaforlar, iletişimdeki durumu ya da davranışı farklı bir bakış açısıyla ele alma imkânı tanımaktadır. Problem çözme ve yaratıcılığı ateşleme konusunda insanlara yardımcı olmaktadır (Alder ve Heather, 1999).

Aynalama tekniği: NLP'de aynalama, karşımızdaki kişinin ya da grubun sözsüz davranış modelini ona geri sunmaktır (Gün, 2001). Başka bir ifadeyle, insanların davranışlarının uyumlu olması gerektiği ve bunun da iletişim sürecinde ortaya çıkacak engellerin ortadan kaldırılması adına önemli bir teknik olduğu vurgulanmaktadır (Marian ve Socaciu, 2012).

Yeniden çerçeveleme tekniği: Bir olayı algılama biçimini değiştirebilmeyi ifade etmektedir. Bakış açılarını değiştirmek, anlamlandırmayı kolaylaştıracaktır. Bu teknik; kişinin, ihtiyacı olduğu anda, farklı bakış açılarından faydalanabilmesini sağlamaktadır (O'Connor, 2001).

Uyum: Her sağlıklı sınıf ortamının kalbidir denilebilir. Uyum ilkesi, öğretmen ve öğrenci arasındaki bağın kurulmasında önemli bir unsurdur. Uyum ortamı oluşturmak, öğrencilerin sınıf içinde görev almasını kolaylaştıracak, öğrencilerin istekli ve gönüllü olmasına katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda, öğretmeni ile uyum içinde olan öğrencilerin daha fazla güdülendiği ve daha kolay öğrenmeler gerçekleştirdiği görülmektedir (Lashkarian ve Sayadian, 2015).

Dil Eğitiminde Yapılan NLP Çalışmaları

NLP, öğrencilerin hem eğitim hem de kişisel yaşamlarını etkileyen etkili bir araç olduğu düşünülmektedir. NLP, yaşam kalitesini artıracak, insanın olumlu duygular geliştirmesine yardımcı olacak, ruhsal sorunların üstesinden gelecek, daha iyi kararlar alınmasına imkân tanıyacak, etkili iletişim kurulmasına ve dolayısıyla da dil gelişimini hızlandıracak güce sahiptir (Hedayat, Raissi ve Asl, 2020). NLP tamamıyla dil öğretimi üzerine ortaya çıkan bir yaklaşıma sahip değildir; ancak NLP'nin teknikleri ve ilkeleri, dil öğretimi içine dâhil edilebilir (Revell ve Norman, 1997) ve etkileri araştırabilir. Alanyazın incelendiğinde NLP teknikleri kullanarak bu modelden yararlanan çalışmaların var olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların önemli bir bölümünde yabancı dil olarak öğretilen dil, İngilizcedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ise Aktaş Yılmaz (2019) NLP modelinin ders kitaplarındaki yerini araştıran çalışma yapmıştır.

Tepiroğlu (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, sınıf ortamında NLP tekniklerinin kullanılmasının hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından nasıl bir etki oluşturduğu incelenmiştir. NLP modeline bağlı kalarak gerçekleştirilen sınıf içi etkinliklerde öğrencilerin, İngilizce öğrenme sürecini eğlenerek tamamladıkları ve derslerde aktif katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. NLP'nin sınıf ortamındaki destekleyici rolü çalışmada vurgulanmıştır. Güleç (2012) tarafından yapılan çalışmada ise ilkökul öğrencileriyle NLP teknikleri kullanılarak kelime öğretimine yönelik bir araştırma yapılmıştır. NLP teknikleriyle anlatılan hikâyeye dair kelimeleri hatırlama gücünün önemli ölçüde arttığı ve bunun da öğrencilerin motivasyon düzeylerini olumlu anlamda etkilediği ortaya çıkarılmıştır.

NLP tekniklerinden yararlanarak kelime öğretimi yapan bir diğer çalışmada Gülten (2012), şarkıları NLP tekniklerine göre hazırlamıştır. Bu tekniklere göre hazırlanan etkinliklerde öğrencilerin aktivitelere katılma konusunda motive oldukları ve kelimeleri hatırlama konusunda bir problem yaşamadıkları belirtilmiştir. Aktaş Yılmaz (2019) yaptığı çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki etkinliklerin NLP modeline ne kadar yakın olduğu araştırılmıştır. Demir Gençler (2020) NLP tekniklerinin öğrencilerin konuşma kaygılarına etkisini incelemiştir. NLP temelli tekniklerin, öğrencilerin konuşma kaygılarını azalttığı saptanmıştır. Targutay (2010) tarafından NLP eğitimi almış dil öğretmenlerinin NLP stratejileri ve tekniklerinin kullanımına yönelik algıları ve bu tekniklerin etkisi araştırılmıştır. Bu çalışmada, NLP modelinin öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine önemli katkısının olduğu tespit edilmiştir. Tokgözlü (2009) NLP modelini ilk kez Arapça dersine uyarlamış ve NLP destekli örnek etkinlikler sunmuştur.

Childers (1985) öğretmen ve öğrenci iletişimi konusunda yaptığı çalışmada NLP modelini incelemiştir. Bu çalışmada, öğretmenlerin NLP tekniklerinden bilinçli bir şekilde yararlanmaları öğrencilerin başarıya ulaşmalarına yardımcı olduğu saptanmıştır. Thornbury (2001) NLP modelinin öğrenciler için bağımsız olabilmeye kültürünü verdiğini, öğrencilerin stres yükünden kurtulduğunu dile getirmiştir. Alamdar ve Karbalaei (2015) yaptığı çalışmada NLP'nin öğrencilerin öz güvenlerini artırma konusunda destekleyici bir rolünün olduğunu ifade etmiştir. Siddiqui (2018) öğrencilerin kullandığı dili değerlendirmek için farklı NLP tekniklerinin kullanılabilirliğini, böylelikle öğrencilerin düşüncelerinde ve davranışlarında istendik sonuçlar ortaya çıkabileceğini iddia etmektedir. Pandey ve Kornana (2016) yaptığı çalışmada bu savı desteklemiştir. İngilizce eğitiminin verildiği sınıflarda NLP tekniklerinin uygulanması sadece öğrencinin değil, aynı zamanda öğretmenin de düşünce ve davranış kalıplarını ya da normlarını değiştirebildiğini ortaya koymuştur. Şaman (2006) NLP modelinin İngilizce eğitiminde kullanımına ve verimliliğine yönelik bir çalışma yapmıştır. Yapılan bu çalışmanın sonucuna göre NLP öğrencilerin konuşma kaygılarını azaltmakta ve dil öğrencileri için rahat bir öğrenme ortamı oluşturmaktadır.

Tarnopolsky (2016) ve Churches ve West-Burnham (2009) NLP tekniklerini öğrenmenin, öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimi kuvvetlendirdiği belirtmiştir. Sunitha, Jayanthi Kalaiyarsan ve Annalakshmi (2021) çok yakın zamanda NLP'nin alıcı beceriler (okuma ve dinleme) üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada NLP tekniklerinin olumlu sınıf ortamı oluşturduğu, öğrencilerin alıcı becerilerinde çaba sarf etmeden önemli gelişmeler olduğu belirtilmiştir. Farahani (2018) NLP tekniklerinden yararlanarak öğrencilerin okuma anlama düzeylerine yönelik deneysel bir çalışma yapmış ve NLP tekniklerinin İran'da yabancı dil olarak İngilizce öğrenen öğrencilerin okuma düzeyleri olumlu anlamda etkilediğini tespit etmiştir. Abbassy, Dadour, Ibrahim (2018), Yameen ve Iftikhar (2014) ve Begum, Paulraj ve Banu (2022) NLP modelinin iletişimsel rolünü incelemiştir. Yapılan çalışmalarda NLP teknikleriyle yapılan eğitimlerin, öğrencilerin sözlü becerilerini ve iletişimsel yetkinliklerini artırdığı ortaya çıkarılmıştır. Keezhatta (2019) tarafından yapılan çalışmada ise NLP eğitimi almış öğretmenlerin, derslerindeki NLP etkisi incelenmiştir. Tablo 1, çalışmadan elde edilen verileri yansıtmaktadır.

Tablo 1. İngilizcenin öğretiminde NLP'nin etkisi (Keezhatta, 2019).

Konular	Alt Konular
1. NLP'nin rolü	Yenilikçi Farkındalık oluşturma İletişime yardımcı olma Katılımı cesaretlendirme
2. NLP teknikleri ve verimliliği	Çapalama Görselleştirme Çerçeveleme Temsil sistemleri Hikâye anlatma Rol modelleme
3. NLP eğitimi almış dil öğretmenlerinin algıları	Kişisel ilişkiler kurma Öğretim sürecini hızlandırma Olumlu zihinsel tutumlar aşılama Sınıf ortamını değiştirme Öz güvenlerini artırma
4. NLP'nin öğrencilere yönelik sağladığı motivasyon	Eğlenme Gelişmiş performans Uyum sağlama
5. Değişimler	Düşünceler ve eylemler Öğrenmeler Belirli hedeflere ulaşma/başarma Tutum oluşturma
6. Yararlar	Gelişmiş öğretim süreci Sürekli öğrenmeyi teşvik etme Öğrencinin artan güven duygusu Kariyerinde ilerleme
7. Eleştiri	Öğrencilerin dikkatinin dağılması Uygulamasının zor olması Çocukların ilgisini çekememe Zaman alıcı olması

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yabancı dil eğitimi tarihi boyunca çeşitli yaklaşımlar, metotlar ve teknikler kullanılmıştır. Ortaya çıkan bu destekleyici, tamamlayıcı ve yardımcı öğretim modellerinin amacı, öğretilmesi hedeflenen yabancı dillerin öğrenciler tarafından kolaylıkla anlaşılmasını ve öğrenilmesini sağlamaktır. Bu çalışma, yabancı dil eğitimine yeni bir soluk getiren NLP modelinin yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde neden ve nasıl yer verilmesi gerektiğini incelemiştir. Esasen yabancı dil öğrenme eylemini kolaylaştırmak ve anlamlı hale getirmek için farklı yöntemlere ve tekniklere, bunların dil öğretimindeki yeterliliğinin ve verimliliğinin tartışılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrenci merkezli ve iletişim odaklı her yöntem ve teknik, yabancı dil eğitiminde denenmeli ve uygulanmalıdır. Son yıllarda adından sıkça bahsedilen NLP, sahip olduğu ilkeler ve teknikler neticesinde öğrenciyi merkeze alan bir model olarak dikkat çekmektedir ve alanyazın araştırması, NLP modelinin yabancı dil olarak İngilizcenin öğretiminde daha çok kullanıldığını göstermektedir.

Yapılan bu araştırmalarda, NLP tekniklerinin belirleyici ölçüde anlamlı sonuçlar ve farklar ortaya çıkardığı belirtilmiştir (Targutay, 2010; Şaman, 2006; Abbassy, Dadour, Ibrahim, 2018; Yameen ve Iftikhar, 2014; Begum, Paulraj ve Banu, 2022; Güleç, 2012; Demir Dinçer, 2020). NLP, yabancı dil olarak İngilizce öğrenen öğrencilerin sadece akademik başarılarına doğrudan katkı yapmamıştır. Bu model, aynı zamanda dil öğrencilerin psikolojik sağlık rolüne de katkı sağladığı görülmektedir. Yapılan araştırmaların sonuçlarına bakarak NLP'nin öğrencilerin motivasyonlarını artırdığı, özgüvenlerini geliştirdiği, konuşma kaygılarını azalttığı, düşüncelerinde ve davranışlarında istedik sonuçlar ortaya çıkardığı görülmektedir (Demir Dinçer, 2020; Siddiqui, 2018; Pandey ve Kornana, 2016; Alamdar ve Karbalaei, 2015).

Yabancı dil öğrenen bir öğrenciden beklenen ilk sözel edim ya da eylem, öğrencinin kendisini tanıtmayı ve kendisini tanıtırken sevdiklerinden, sevmediklerinden, hobilerinden, güçlü ve zayıf yanlarından ve korkularından bahsetmesidir. NLP tekniklerinden biri olarak kabul edilen "Swish Tekniği", öğrencinin kendisini tanıtmayı esnasında yaşayacağı kaygı ve korku seviyesini azaltmak ya da asgari bir seviyeye getirmek için kullanılabilir (Shabeena ve Bhanu, 2022). Swish tekniğinin amacı; kaygı, korku gibi olumsuz duygulara yeniden odaklanıp onları olumlu duygular içeren düşüncelerle değiştirmektir (Bandler, Andreas ve Andreas, 1985). Öğrencinin bir durum ya da sorun karşısında iletişim gücünü artıracak NLP tekniklerinden biri olan "Algısal Duruş Alma (Perceptual Positioning)", öğrencilerin; olaylara, kişilere ve sorunlara farklı açılardan bakmasına yardımcı olmaktadır (Ready ve Burton, 2008). Bu tekniğin öğretimde etkili ve etkin kullanılabilmesi için rol yapma ve drama gibi farklı öğretim yöntemlerinden yararlanılabilmektedir.

Revell ve Norman'a (1997) göre NLP modelinin en önemli tekniklerinden biri olan "Temsil Sistemleri" duyu organlarının aktif bir şekilde kullanılmasını gerektirmektedir. Görsel, işitsel, dokunsal, tatsal ve kokusal duyu sistemlerinden özellikle görsel, işitsel ve dokunsal duyu, yabancı dil öğretiminde farklı tekniklerle birlikte kullanılabilir. Sınıf içerisinde resimler, grafikler, renkler, şekiller kullanmak, şarkılara, müziğe, tekerlemelere yer vermek, iletişim becerilerini geliştirmek adına gerçek nesnelere yararlanmak, dinleme becerilerini desteklemek için öğrencilerin not almasına imkân tanımak, hikâye anlattırmak ve drama ya da rol yaptırmak temsil sistemleri içerisinde kullanılacak etkinliklerdir.

Darn (2005) etkili öğrenmelerin gerçekleşmesi için kullanılan “Akış Tekniğinin”, öğrenciler arasında ortaya çıkması ihtimal bilgi kayıplarını ya da boşluklarını ortadan kaldıracak etkinliklerin oluşturulmasına ve görevlerin verilmesine yardımcı olduğunu düşünmektedir. Bu teknik, öğrenciler arasında birliktelik ve aitlik duygularını pekiştirecektir. Bu tekniğin ders içerisinde uygulanabilmesi için öğrencinin ihtiyaçlarına uygun oyunlardan, hikayelerden, şiirlerden ve fıkralardan yararlanılabilir. Yabancı dil öğretiminde NLP modelinin yararlandığı öğretim teknikleri arasında müzik, şarkılar, görselleştirme, beyin jimnastiği, kavram haritaları, görsel, işitsel ve duyuşsal temsil sistemleri gösterilebilir (Smee, P.EH ve Smee, L., 2002). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin kelime bilgilerini artırmak, yaratıcı yazma becerilerini geliştirmek, dinleme becerilerini desteklemek, dilbilgisini keşfetmelerini sağlamak, telaffuz sorunlarını ortadan kaldırmak, iletişim gücünü artırmak amacıyla öğretimde NLP modeline yer verilebilir.

NLP modelinden yararlanarak yapılan yabancı dil öğretimindeki çalışmaların değişkenlerini ağırlıklı olarak NLP eğitimi almış öğretmenlerin algıları, öğrencilerin konuşma kaygısı, öğrencilere kelime ve dil bilgisi öğretimi, öğrencilerin okuma anlama düzeyleri ve öğrencilerin iletişim becerileri oluşturmaktadır; fakat NLP temelli etkinliklerin temel alındığı yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yer verilmemiştir. Bu yüzden, mevcut çalışma, NLP modelinin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde neden kullanılması gerektiği konusunda araştırmacılara ilham kaynağı olması açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Abbassy, R. M. E, Dadour E.S.M ve El-Sayed Ibrahim, H.E.B (2018). *Using NLP for developing English oral communication skills of ESP learners.* https://mrk.journals.ekb.eg/article_102169_89cdb513a7ae98a96739f7a758e140bf.pdf adresinden erişilmiştir.
- Adler, H. ve Heather, B. (1999). *NLP in 21 Days: A complete introduction and training programme.* London: Piatkus.
- Aktaş Yılmaz, A. (2019). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının NLP açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Alamdar, F. S. ve Karbalaei, A. (2015). The relationship between neuro-linguistic programming and anxiety and self-esteem among Iranian intermediate EFL learners. *International Journal of Educational Investigations*, 2(8), 108-130.
- Alder, H. (2005). *NLP El Kitabı.* (B. Irmak, Çev.). İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Baker, J. ve Rinvoluceri, M. (2005). Neuro-Linguistic Programming. *English Teaching Professional* 37. 4-6.
- Bandler, R. ve Grinder, J. (1975). *The structure of magic.* Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Bandler, R., Andreas, C. ve Andreas, S. (1985). *Using your brain-for a change.* Moab: Utah, Amerika.
- Bavister, S. ve Vickers, A. (2004). *Teach yourself NLP.* Hodder Headline.
- Begum, A. J., Paulraj, I. J. M. ve Banu, S. H. (2022). Neuro linguistic programming (nlp) as a promising technique of communicative English language teaching. *Sch Int J Linguist Lit*, 5(3), 100-104.

- Biçer, N. (2017). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik öğrenen özerkliği ölçeği geliştirme çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(3), 1666-1678.
- Casale, P. (2012). *NLP secrets: Upgrade your mind with neuro-linguistic programming*. Creative Media NZ Ltd.
- Childers, J., H. (1985). Neuro-linguistic programming: enhancing teacher-student communications. *Journal of Humanistic Counseling, Education & Development*, 24(1), 32-39.
- Churches, R. ve Terry, R. (2007). *NLP for teachers: How to be a highly effective teacher*. Crown House Publishing.
- Churches, R. ve West-Burnham, J. (2008). *Leading learning through relationships: The implications of neuro-linguistic programming for personalisation and the children's agenda in England*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED506057.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Corsetty, K. ve Pearson. J. (2000). *Healthy habits: Total conditioning for a healthy body and mind*. Dageforde Pub.
- Darn, S. (2005). *Neuro-linguistic programming in ELT: Teaching English*. <http://www.teachingenglish.org.uk/artcles/neuro-linguistic-programming-elt> adresinden erişilmiştir.
- Demir Gençer, T. (2020). *An investigation of NLP-based activities and their effects on language learners' speaking anxiety: A case study*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dilts, R. ve Delozier, J. (2000). *Encyclopedia of systemic neuro-linguistic programming and nlp new coding*: NZ: NLP University.
- Doğan, F. Y. (2013). *Tarih öğretiminde NLP (sinir dili programlama-neuro linguistic programing) eğitimi tekniklerinin kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Drinovac Topalović, M. ve Vujasinović, T. (2019). Neurolinguistic programming (nlp) in English language teaching. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 10(1), 33-37.
- Farahani, F. (2018). The effect of neuro-linguistic programming (NLP) on reading comprehension in English for specific purposes courses. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 6(1), 79-85.
- Güleç, E. (2012). *Using story telling supported by NLP techniques in the teaching of vocabulary to young learners*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gülten, D. (2012). *Evaluating the efficiency of nlp applications for the teaching of English vocabulary of young learners: Adapting songs*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gün, N. (2001). *NLP zihninizi kullanma kılavuzu*. Kuraldışı yayıncılık eğitim danışmanlık ltd şti.
- Hall, L.M. ve Belnap, B. (1999). *The sourcebook of magic: A comprehensive guide to the technology of NLP*. Carmathan, Wales: Crown House Publishing Ltd.
- Hardingham, A. (1998). *Working in teams*. CIPD Publishing.

- Hedayat, N., Raissi, R. ve Asl, S. A. (2020). Neuro-linguistic programming and its implications for English language learners and teachers. *Theory and practice in language studies*, 10(9), 1141-1147.
- Hoobyar, T., Dotz, T. ve Sanders, S. (2013). *NLP: The essential guide to neuro-linguistic programming*. Harper Collins.
- Ismuzaroh, S. (2017). NLP approach based communication strategy for improving the motivation and performance of high school teachers. *International Journal of Management and Applied Science*, 3(9), 70-74.
- İşcan, A. (2012). Yabancı dil öğretimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin tarihçesi. A. Kılınc ve A. Şahin (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi içinde* (s. 3-27). Ankara: Pegem A Akademi.
- Keezhatta, M. S. (2019). The impact of neuro-linguistic programming on English language teaching: Perceptions of NLP-trained English teachers. *International Journal of English Linguistics*, 9(6), 454.
- Knight, J. (2002). *NLP at work, second edition: Neuro linguistic programming, the difference that makes a difference in business (people skills for professionals)*. London: Nicholas Brealey.
- Lashkarian, A. ve Sayadian, S. (2015). The effect of neuro linguistic programming (nlp) techniques on young Iranian efl learners' motivation, learning improvement, and on teacher's success. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 199, 510-516.
- Lazarus, J. (2010). *Successful NLP*. Hachette UK.
- Marian, I. C. ve Socaciu, T. (2012). Using report, mirroring, alinging, guidance technique from NLP for improving the activity of the organization. *BRAND. Broad Research in Accounting, Negotiation and Distribution*, 3(1), 1-6.
- Millrood, R. (2004). The role of NLP in teachers' classroom discourse. *ELT journal*, 58(1), 28-37.
- Mohsin, Z. I. (2011) *Neuro linguistic programming (nlp) for efl/esl teachers: with practical exercises*. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.
- O'Connor, J. (2001). *NLP workbook: A practical guide to achieving the results you want*. Red Wheel: Weiser.
- O'connor, J. ve Lages, A. (2004). *Coaching with NLP: How to be a master coach*. HarperCollins UK.
- O'Connor, J. ve McDermott, I. (1996). *Practical NLP for managers*. Gower Publishing, Ltd.
- O'Connor, J. ve Seymour, J. (2002). *Psychological skills for understanding and influencing people*. London: Element.
- Pandey, P. ve Kornana, A. (2016). General semantics, neuro-linguistic programming and language in the classroom. *Innovations in the Classroom*. Blackwell, 97-128.
- Rayati, M. (2021). Neuro-Linguistic programming and its applicability in EFL classrooms: Perceptions of NLP-trained English teachers. *Language Teaching Research Quarterly*, 24, 44-64.
- Ready, R. ve Burton, K. (2008). *Neuro-linguistic programming for dummies*. A John Wiley and Sons, Ltd, Publication, England.
- Revell, J. ve Norman, S. (1997). *Handing over-nlp based activities for language learning*. London: Saffire Press.

- Richards, J. C. ve Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. New York: Cambridge University Press.
- Rinvoluceri, M. (1997). What is NLP? Answer one. *Teacher Trainer*, 11, 19-19.
- Sajna Beevi, S., Abilasha, R. ve Ilankumaran, D. M. (2019). Neurolinguistic factors in English language learning: a cognitive based study. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) (Scopus Indexed) with IF, 5*, 1051-1058.
- Scruggs, T. E. ve Mastropieri, M. A. (1991). Classroom applications of mnemonic instruction: Acquisition, maintenance, and generalization. *Exceptional Children*, 58(3), 219-229.
- Shabeena, B. ve Bhanu, R. (2022). Role of neuro-linguistic programming in English language teaching. *Research Journal of English Language and Literature*, 10(1), 66-72.
- Smee, P. E. H. ve Smee, L. (2002). *Neuro linguistic programming, the key to accelerated learning*. <https://www.turtletrader.com/nlp-introduction.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Sunitha, S., Jayanthi, A. C., Kalaiyarasan, G. ve Annalakshmi, N. (2021). The concept of neuro-linguistic programming in improving the receptive skills in English. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*, 13(1).
- Şaman, S. T. (2006). *Effective ways of teaching and learning English through NLP techniques*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şengül, M. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal kullanımı. A. Kılınç ve A. Şahin (Ed.), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi içinde* (s. 167-188). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Targutay, M. (2010). *The role of neuro-linguistic programming in English language teaching: NLP-trained language teaching practitioners' perceptions about NLP strategies and techniques used in classes*. Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tarnopolsky, O. B. (2016). NLP, suggestology and stage-acting in teaching English as a second/foreign language. *Innovative Solution in Modern Science*, 1(1).
- Temizyürek, F., Çangal, Ö. ve Yörüsün, S. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminde iş Türkçesi öğretim programı, ders kitabı ve terimler sözlüğü denemesi: bankacılık örneği. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(2), 87-111.
- Tepiroğlu, A.Ç. (2007). *Sinir dilsel programlama (NLP) destekli dil öğretme-öğrenme modeli*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Thornbury, S. (2001). Point and counterpoint. The unbearable lightness of EFL. *ELT journal*, 55(4), 391-396.
- Tokgözü, Z. Ş. (2009). *Arapça öğretimine yönelik NLP ilkelerine dayalı etkinlik önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tosey, P. ve Mathison, J. (2010). Neuro-linguistic programming as an innovation in education and teaching. *Innovations in education and teaching international*, 47(3), 317-326.

- Yameen, A. ve Iftikhar, L. (2014). Neuro-linguistic programming as an instructional strategy to enhance communicative competence of language teachers. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 4(7S), 331-336.
- Zamfir, C. M. (2009). The meta-model: The NLP map of language. *BAS British and American Studies*, (15), 269-278.